

Regeringskansliet
s.remissvar@regeringskansliet.se

Aktivitetskrav inom försörjningsstödet – för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet

Er beteckning: S2024/02055

Länsstyrelsen Västra Götaland (Länsstyrelsen) yttrar sig över Aktivitetskrav inom försörjningsstödet – för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet (Ds 2024:29).

Sammanfattning

Länsstyrelsen är positiv till det övergripande syftet att skapa meningsfull sysselsättning till personer som uppbär försörjningsstöd. Länsstyrelsen noterar samtidigt att förslagen i departementsskrivelsen riskerar att bidra till otydligheter i ansvarsfördelning, framför allt mellan kommuner och Arbetsförmedling. Länsstyrelsen konstaterar också att förslagen i utredningen inte underbyggs med en samlad samhällsekonomisk analys eller ett tydligt förslag avseende finansiering. Det saknas också en grundlig barnkonsekvensanalys.

Utredningen är tydlig med att de anser att arbetsmarknadspolitiken är, och ska vara, nationell och kallar själv sina förslag för en "ad hoc-lösning" som inte löser de grundläggande oklarheter om ansvarsfördelning mellan stat och kommun som finns inom arbetsmarknadspolitiken.

Länsstyrelsen föreslår med detta som bakgrund att ansvarsfördelningen mellan stat och kommun inom arbetsmarknadspolitiken utreds ytterligare. Vår bedömning är att analysen i en sådan utredning även bör innefatta de kompletterande fristående aktörer som finns inom arbetsmarknadspolitiken.

Om förslaget genomförs

Länsstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att det föreslagna aktivitetskravet i stor utsträckning skulle få en kompensatorisk funktion i relation till brister i den befintliga

arbetsmarknadspolitiken. Det riskerar också att bli kostsamt. Länsstyrelsen menar därför att det vore rimligt att inleda med en försöksverksamhet och sedan skala upp det som visar sig verkningsfullt.

Länsstyrelsen anser därutöver att förslagen, om de genomförs, bör ske i form av det alternativa förslaget. Detta framför allt för att minska utmaningarna med delad ansvarsfördelning mellan stat och kommun.

Länsstyrelsen vill också betona vikten av att se över hur förslagen i det här betänkandet påverkas av andra pågående utredningar och lagförslag inom området. Exempelvis kan förslagen i de pågående utredningarna *Drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet* (S 2022:16) och *Kommittén om kvalificering till socialförsäkringen och ekonomiskt bistånd* (S 2023:12) ha påverkan på förslagen i departementsskrivelsen. Flera andra utredningar behandlar också sekretessfrågor mellan myndigheter. Därutöver planeras en ny Socialtjänstlag träda i kraft i juli 2015. Sammantaget gör dessa processer att det är svårt att överblicka de samlade konsekvenserna av förslagen i betänkandet. Vi vill därför påtala vikten av att systematiskt göra analyser samt följa upp konsekvenser och effekter av de regeländringar som genomförs.

Kapitel 7: Överväganden och förslag

Avsnitt 7.1.1 Övergripande utmaningar vid utformningen av ett aktivitetskrav och Avsnitt 7.3.3: Insatserna ska syfta till att bryta passivitet och vara meningsfulla

Länsstyrelsen instämmer i utredningens konstaterande att det kan vara svårt att skapa meningsfull heltidssysselsättning för personer som står längre från arbetsmarknaden. Utredningen skriver att det "saknas systematiska översikter om insatser inriktade mot självförsörjning för personer som får ekonomiskt bistånd." IFAU konstaterar dock i en litteraturöversikt av studier om arbetsmarknadsinsatser av kommuner från 2023¹ att "*Kommunal aktiveringspolitik, det vill säga en politik där motkrav ställs för att det kommunala ekonomiska biståndet ska beviljas, har utvärderats i ett antal studier utan att man hittat några påtagliga positiva effekter. Det*

¹ Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), (Kommunala) insatser för att underlätta arbetsmarknadsinträdet för flyktingar och deras anhöriga (2023)

skulle kunna tyda på att verkningsfulla insatser för mottagare av ekonomiskt bistånd kanske snarare ska vara morötter/hjälp än piskor/krav.”

Länsstyrelsen föreslår med detta som bakgrund att förslaget, om det införs, inleds med en frivillig försöksverksamhet som sedan kan skalas upp, i de avseenden där det visar sig verkningsfullt.

Avsnitt 7.6 Kravets tidsmässiga omfattning och förläggning

Länsstyrelsens bedömning är att kravet på Arbetsförmedlingen att löpande förmedla till kommunerna hur många timmar per vecka en person behöver för fullgörande av sina skyldigheter enligt sin handlingsplan riskerar att bli svårhanterat. Dessa samordnings- och rapporteringsproblemen mellan aktörerna undviks till viss del i det alternativa förslaget.

Avsnitt 7.6.2 Individens förmåga att delta i aktiviteter

Länsstyrelsen bekräftar den beskrivning som ges i utredningen när det gäller olika aktörers bedömningar av i vilken utsträckning en person har förmåga att delta i aktiviteter. Varierande tolkningar av medicinska utlåtanden, men också väntetider för att få nya läkarintyg framkommer exempelvis som en utmaning inom vårt uppdrag kring personligt ombud. Detta synliggör vikten av att inkludera Försäkringskassan och regionerna i en framtida samverkan kring aktivitetskravet i syfte att undvika att olika bedömningsgrunder och kulturer växer fram.

Avsnitt 7.6.4: I hushåll med barn måste hänsyn tas till barnets tillgång till barnomsorg

Länsstyrelsen avstyrker förslaget att aktivitetskravet ska anpassas till i vilken utsträckning kommunen erbjuder barnomsorg. Om ett aktivitetskrav införs bör det vara likvärdigt över landet.

Länsstyrelsen föreslår i stället att barn till personer som omfattats av ett framtida aktivitetskrav erbjuds heltidsförskola och fritidshem.

Avsnitt 7.12.1: Samverkan mellan socialnämnden och Arbetsförmedlingen

Länsstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att samverkan mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen försämrades under en rad år, men har förbättrats de senaste åren bland annat på grund av de lokala överenskommelser som etablerats. Det förekommer dock

fortfarande att individer som deltar i en aktivitet tvärt måste avbryta aktiviteten för att ingå i en annan aktivitet för att inte mista sin ekonomiska ersättning.

Avsnitt 7.12.2: Målgrupp och Avsnitt 8.1 Målgrupp

Länsstyrelsen avstyrker förslaget på målgrupp i huvudförslaget och tillstyrker förslaget på målgrupp i det alternativa förslaget.

Bakgrunden är den utmaning som utredningen själv beskriver: "Att två olika aktörer, dessutom på olika samhälls nivå, ska ha ett formellt ansvar för att göra parallella insatser för en och samma individ så att insatserna tidsmässigt kompletterar varandra."

Erfarenheter från Länsstyrelsens uppdrag att verka för samverkan inom olika politikområden – däribland inom integrationsområdet – är att krav som är svåra att uppnå försvårar samverkan och ökar risken för frustration.

Avsnitt 7.10 Konsekvenser av att inte delta i aktiviteter enligt kravet

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att försörjningsstödet kan sättas ner eller vägras om individer utan godtagbart skäl avböjer att delta i insatser enligt aktivitetskravet.

Länsstyrelsen vill dock uppmärksamma barns utsatthet i situationer då familjens försörjningsstöd sätts ner eller avslås. Länsstyrelsens bedömning är att det behövs ett förtydligande kring kommuners möjligheter att göra undantag utifrån ett barnperspektiv.

Kapitel 8: Alternativt förslag

Länsstyrelsen förespråkar det alternativa förslaget framför huvudförslaget. Det vill säga att de som deltar i aktiviteter hos Arbetsförmedlingen undantas.

En invändning mot det alternativa förslaget är att det blir en märklig ordning om personer som deltar i aktiviteter via Arbetsförmedlingen får lägre krav på sig än de som omfattats av aktivitetskravet. Den skillnaden mellan olika krav riskerar dock ändå att uppstå eftersom deltagare i det arbetsmarknadspolitiska programmet förmedlingsinsatser enligt förslaget ska anses vara sysselsatta på heltid, oavsett hur omfattande de aktiviteter de deltar i är.

Kapitel 10: Konsekvenser

Avsnitt 10:1 Övergripande konsekvenser och samhällsekonomisk analys

Förslagen i departementsskrivelsen underbyggs inte av en samlad samhällsekonomisk analys av effekterna. Utredningen skriver att dess uppdrag var att föreslå hur ett aktivitetskrav specifikt kan införas genom ett tillägg i socialtjänstlagen. Utredningen bedömde därför att det inte var rimligt att göra en fullödig samhällsekonomisk konsekvensanalys. Således finns inte underlag i departementsskrivelsen för att avgöra om förslagen är samhällsekonomiskt motiverade eller inte. Andra analyser som har gjorts av liknande åtgärder ger inte underlag för att åtgärderna ska kunna förväntas bli tillräckligt verkningsfulla. I utredningen saknas också ett tydligt förslag avseende finansiering av förslagen.

Detta bidrar till Länsstyrelsens bedömning att frågan bör utredas ytterligare, alternativt att förslaget inleds som en försöksverksamhet och sedan skalas upp i de delar som visar sig verkningsfulla.

Avsnitt 10:8 Konsekvenser ur ett barnrättsperspektiv

Länsstyrelsens bedömning är att en grundlig barnkonsekvensanalys bör föregå förslagen. I slutbetänkandet saknas en sådan.

Länsstyrelsen vill framhålla att barnkonventionen har samma juridiska ställning i svensk lagstiftning som andra lagar.

Länsstyrelsen vill särskilt uppmärksamma barns utsatthet om familjens försörjningsstöd sätts ner eller avslås. Vi vill också lyfta fram vikten av likvärdighet över landet vad gäller rätten till heltidsförskola och fritidshem.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsöverdirektören Jörgen Peters med integrationsutvecklaren Birgitta Guevara som föredragande.

I den slutliga handläggningen har också strategen Mikael Cullberg, länsjurist Brita Rustad-Karlsson, avdelningschef Sandra Brantebäck samt enhetschef Pia Falck medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.